

Tilsynsveileder hund

Utarbeidet for TA av Prosjekt dyrevelferd, august 2014

Innholdsfortegnelse

Formål	2
Hensikt.....	2
Bruk av veilederen	2
Definisjoner	3
Mål for dyrevelferd - velferdsindikatorer:	3
Negative velferdsindikatorer:	4
Kap. 1 Generelle bestemmelser	5
§ 3. Generelt om behandling av dyr	5
§ 6 Kompetanse og ansvar	6
Kap. 2 Dyrs levested.....	7
§ 23 Dyrs levested	7
Oppholdsrom/-sted og bruk av bur	7
Liggeplass/hundehus	8
Dyretetthet	8
Oppbinding/løpeleina	8
Luftegård	9
Mosjon og stimulerende aktivitet	9
Temperatur	9
Luftkvalitet	10
Lys	10
Støy	10
Renhold	10
Kap.3 Tilsyn og stell	11
§ 24 Tilsyn og stell	11
Tilsyn/sosialt samvær	11
Fôr	12
Vann	12
Hold	12
Stell	12
Drektige tisper og valper.....	13
Kap. 4 Trening.....	14
<i>Bruk av midler:</i>	15
Kap. 5 Avliving.....	15
Når skal dyret avlives.....	15

Om å gjennomføre avliving	16
Kap. 6 Omplassering	16
§ 27 Omsetning av dyr, ivaretagelse av andres dyr mv.	16
Egnethet til omplassering.....	16
Vedlegg	16

Formål

Formålet med dyrevelferdsloven (Lov 19.juni 2009 nr 97 om dyrevelferd) er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr gjennom regulering av menneskers aktivitet overfor dyr. Tilsynsveilederen skal bidra til å fremme dyrevelferdslovens formål. Den skal hjelpe Mattilsynets tilsynspersonell med å tolke bestemmelsene i loven og bidra til at tilsynsarbeid er effektivt, enhetlig, målrettet og av god kvalitet.

Det vises til BDS 2014-2016 til regionene: (...) *Regionen skal stramme inn virkemiddelbruk på dyrevelferdsområdet med hovedfokus på problemdyrehold og oppfølging av bekymringsmeldinger. (...)*

Veilederen beskriver noen nedre grenser for lovlig dyrehold, altså hvordan dyreholdet som et minimum må være for at Mattilsynet skal vurdere det som i overenstemmelse med dyrevelferdsloven. Det kan i enkelte saker være behov for andre tolkninger og skjønnsmessige vurderinger, og det gis rom for andre løsninger som medfører like god eller bedre velferd for dyrene. Dette må vurderes av Mattilsynets inspektører, som under tilsynsarbeidet skal utøve skjønn innenfor lovens rammer. Veilederen skal bidra til å harmonisere denne skjønnsutøvelsen innad i Mattilsynet.

Veilederen er laget på bakgrunn av erfaringer fra Mattilsynets tilsyns- og regelverksarbeid, regler og minimumskrav i andre nordiske land, forskning, gjeldene samfunnsnormer og informasjon fra interesseorganisasjoner. Forarbeider og kommentarutgaven til dyrevelferdsloven er også lagt til grunn.

Det er dyreeier/dyreholder som har ansvar for at dyrevelferdslovens krav følges, mens Mattilsynets inspektører fører tilsyn med at kravene overholdes. Det er krav om at dyreeier/-holder har tilstrekkelig kunnskap til å kunne holde og ivareta dyret på en god måte. Denne kunnskapen kan man tilegne seg fra oppdretter, interesseorganisasjoner, kurs, bøker og internett. Det finnes også informasjon på Mattilsynets nettsider: www.mattilsynet.no/dyr og dyrehold.

Her finnes blant annet Mattilsynets veiledende brosjyrer for hold av ulike kjæledyr og artikler med relevante råd.

Hensikt

Veileder omfatter forhold som påvirker velferd hos hund og skal gjøre det enklere for hundeeiere å følge Dyrevelferdslovens krav til god velferd.

Bruk av veilederen

Vedtak kan ikke hjemles i tilsynsveilederen, men må fattes på bakgrunn av Lov om dyrevelferd (Lov 19.juni 2009 nr 97 om dyrevelferd).

Vedtak kan hjemles etter paragrafene som omhandler spesifikke emner eller i den mer generelle § 3.

Aktuelle tabeller og lenker er samlet til slutt i dokumentet.

Definisjoner

- *Naturlig atferd*: Naturlig atferd er atferden arten utfører i sine naturlige omgivelser. Slik atferd har alltid en funksjon, men noen typer atferd har dyret også behov for å utføre selv når atferden ikke lenger er funksjonell. Hunder vil for eksempel gjerne grave i underlaget, selv om underlaget ikke er egnet for dette. Andre behov er fortsatt funksjonelle og hensiktsmessige, som trangen til å klø seg eller drikke. Hvis dyr ikke får tilfredsstillende viktige atferdsbehov, oppstår frustrasjon. Dette gir over tid redusert dyrevelferd.
- *Dyreeier*: Den som eier dyret
- *Dyreholder*: Den som har daglig ansvar for dyret, dette inkluderer både eier og den som eventuelt passer dyret på vegne av eier. Kan være permanent eller midlertidig. I veilederen brukes begrepet dyreholder.
- *Tilsyn*: Det betyr at dyreholder fysisk undersøker at dyret ikke er syk, har sår eller skader. Dvs. se i ører, øyne, pels osv., og kjenne på dyret for å avdekke sår eller skader.
- *Se til*: En enklere kontroll av dyret, som ikke trenger innebære en fysisk undersøkelse, f. eks se til at dyret ikke har satt seg fast eller plages på annen måte.
- *Oppholdsrom/-sted*: Det fysiske rommet eller stedet dyret holdes på.
- *Liggeplass*: Stedet hvor dyret legger seg ned for å hvile. Plassen kan være inne i et oppholdsrom/-sted eller liggestedet hunden har utendørs (for hunder som tilbringer flere timer daglig utendørs).
- *Luftegård*: En lukket utendørs innhegning av gjerde, netting eller lignende som brukes til lufting av hund for kortere perioder, ikke permanent oppstalling (se de neste punktene).
- *Hundegård*: En lukket utendørs innhegning av gjerde, netting eller lignende som brukes til *permanent oppstalling* av hund utendørs. Det stilles strengere krav til en hundegård enn til en luftegård.
- *Permanent utendørshold*: Med permanent utendørs hundehold forstås hunder som i hovedsak oppstalles utendørs hele døgnet, uten tilgang til oppvarmet oppholdsrom .

For permanent utendørs hold av hund vises det til eksisterende retningslinje om hold av hund utendørs.

Mål for dyrevelferd - velferdsindikatorer:

Mens dyrevern tidligere handlet om å beskytte dyr mot fysisk mishandling, er man i dag opptatt av å sikre dyrene en akseptabel velferd. Den engelske Brambell-kommisjonen oppsummerte i 1965 den ideelle velferd for husdyr i form av de fem friheter:

- Frihet fra sult, tørst og feilernæring
- Frihet fra unormal kulde og varme
- Frihet fra redsel og stress
- Frihet fra skader og sykdom
- Frihet til å utøve normal atferd.

God dyrevelferd fordrer at dyret mestrer miljøet det lever i, og avhenger av samspill mellom faktorer som helse, det fysiske miljøet, tilsyn og stell, samt egenskaper hos dyret selv, som atferd, art, rase, alder, kjønn og tidligere erfaringer.

Dyrevelferd kan variere fra meget god til meget dårlig. For at velferden skal være god, må dyret ha positive opplevelser. Når man vurderer dyrets velferd må man derfor forsøke å gjøre en samlet vurdering av hvordan dyret har det, hvilke positive og negative opplevelser det utsettes for i sitt levemiljø. Jo flere relevante opplysninger som ligger til grunn, jo bedre.

Det kan være vanskelig å vurdere dette og det er derfor hensiktsmessig å heller benytte indikatorer (tegn), som sier noe om hvordan dyret har det.

Positive velferdsindikatorer:

- utforsker omgivelsene
- tar initiativ til sosial kontakt
- avslappet hvile
- utfører kroppspleie
- logring
- matlyst
- lekelyst

Negative velferdsindikatorer:

- frykt, negativt stress, angst
- endring i normal atferd/ atferdsmessige avvik (stereotypier)
- redusert aktivitet og sosial atferd/apati
- unormal aggresjon
- redusert appetitt/dårlig hold
- redusert kroppspleie/skitten
- dehydrert
- tover i pelsen
- skader
- sykdom

Tegn på smerte kan være:

- vokalisering
- aggresjon
- ansenthet (særlig hvis noen kommer nær smertested)
- oppmerksomhet mot smertefull kroppsdel
- endret bevegelsesmønster eller positur

Akutt smerte:

- økning i puls, blodtrykk og åndedrett
- utvidede pupiller
- uro og angst
- avverge-reaksjon

Fysiologiske tegn:

- respons på berøring/testing
- økt puls og respirasjon
- dilaterte pupiller

Kronisk smerte:

- forandret søvnmønster
- irritabilitet/aggresjon
- nedsatt appetitt
- forstoppelse
- lavere smerteterskel
- sykdomsatferd
- sosial tilbaketrekking
- nedstemthet

Kap. 1 Generelle bestemmelser

§ 3. Generelt om behandling av dyr

Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.

Når mennesker tar på seg ansvaret for et dyr, tar vi samtidig kontroll over dyrets livsløp. Dyret er prisgitt dyreholders omsorg og stell, og dyrevelferdsloven setter krav til omfanget av dette.

Dyrevelferdsloven slår fast at dyr har egenverdi. Det betyr at dyreholder har plikter ovenfor dyret sitt som følge av de faktiske egenskaper individet har. Derfor står ikke dyreholder fritt til å behandle dyret slik han/hun vil.

Dyret skal ha god velferd mens det lever, men ikke for enhver pris holdes i live hvis dette gir dårlig dyrevelferd. Dårlig velferd kan forårsakes av sykdom, skade og psykisk tilstand som medfører smerter og ubehag, eller behandlinger som medfører uforholdsmessige smerter og ubehag. Moderne medisin gir mulighet for å behandle skader og sykdom som tidligere ville medført død, men eiers ønske om å beholde et dyr lengst mulig må veies opp mot dyrets velferd. Avgjørelse om behandling eller avliving skal gjøres ut fra hensynet til dyrets beste og hva som er gjennomførbart innen rimelig tid. Noen ganger er avliving et bedre alternativ enn behandling eller omplassering.

Godt tilsyn og stell skal bidra til å forebygge frykt og stress og legge forholdene til rette for normal adferd. Dette er viktig for god dyrevelferd. God behandling av dyret innebærer at dyreholder kjenner dyrets mentale og fysiske behov og dekker disse.

I godt tilsyn og stell ligger krav både til omfang (hyppighet og tid) og grundighet. Vilåret «godt tilsyn» betyr at eier/dyreholder både må ha kunnskap og tid til å undersøke dyret og miljøet ofte nok. Dersom man har mange dyr, er det en tidkrevende oppgave å sjekke at alle er friske og uskadde.

Dyreholder skal aktivt forebygge og beskytte dyret mot farer for unødvendige påkjenninger og belastninger. Dette vil si at dyreholder må vurdere hvilke farer som kan oppstå og ta grep i forkant, for å avverge mulige ulykker/skader.

Påkjenninger og belastninger påvirker dyret negativt og kan føre til at det blir redd, stresset, medtatt, skadet, syk, svekket eller utmattet. Eksempler på dette for hund kan være:

- manglende oppfølging av sykdom og skade
- manglende vaksinasjon
- manglende beskyttelse mot vær og vind
- manglende eller dårlig tann- og pelsstell
- dyreholder etterlater hunden alene mens han reiser bort
- manglende fôring eller feilernæring
- å slå, sparke, løfte etter nakkeskinn/pels/hale
- for lite oppfølging i forhold til sosialisering og aktivisering
- oppstalling på for lite område

Saker der misligholdet ikke leder til dyretragedier er ikke nødvendigvis av mindre alvorlig karakter enn saker med fatal utgang. Totalbelastning avhenger av både lidelsens intensitet og varighet. Noen dyr kan leve lenge med stekt nedsatt velferd som følge av underernæring, ubehandlet sykdom, frykt o.l.

Noen ganger kan det være akseptabelt å påføre dyret en midlertidig og kortvarig belastninger for å ivareta dyrevelferden på sikt. Dette kan for eksempel være å fikserer for behandling og stell, oppbevaring i lite bur under transport eller for å hindre slåssing.

§ 6 Kompetanse og ansvar

Dyreholder skal sørge for at dyr blir ivaretatt av tilstrekkelig og faglig kompetent personell. Andre skal ha nødvendig kompetanse til den aktiviteten de utfører. Foresatt skal ikke la barn under 16 år ha et selvstendig ansvar for dyr. Dyreholder skal ikke overlate dyr til personer som det er grunn til å tro ikke kan eller vil behandle dyret forsvarlig.

Dyreholder skal ha nødvendige kunnskaper om dyrearten, praktisk evne og vilje til å sikre dyret god velferd, helse, trivsel og levested. Kjøledyr har behov for å bli aktivisert og leve i et miljø som er tilpasset deres behov. Dyr som kjeder seg, er ensomme, utrygge eller på annet måte frustrert, kan utvikle atferdsforstyrrelser. Det er dyreholder som er ansvarlig for at dyret har det godt.

Dyreholder skal bl.a. ha kunnskap og ferdigheter om:

- normal atferd
- normal utvikling
- atferdsbehov
- ernæring og fôrmidler
- omgivelsesmiljø og temperatur
- hygiene
- dyrets behov for kontakt med mennesker og artsfrender
- forebyggende tiltak mot sykdom og skade, tegn på sykdom
- vite hva som kan utløse redsel og hva som utgjør faremomenter

Videre er det viktig at dyreholder lærer seg dyrets atferd og kroppsspråk slik at endringer i atferd kan oppdages.

Dyrevelferdsloven stiller krav til faktisk kompetanse (realkompetanse). I praksis vil dette si at eier skal kunne nok om dyrearten til å gi riktig daglig tilsyn og stell for å kunne se, forstå og handle i forhold til dyras behov. Denne kompetansen kan tilegnes på ulike måter. Kompetanse omfatter også holdninger, praktisk evne og vilje til å etterleve kravene. Et ønske om å holde dyr er ikke alene tilstrekkelig. Helsemessige og sosiale problemer; som økonomiske problemer, livskriser, alkohol- og stoffmisbruk og psykiske problemer kan svekke dyreholders mulighet til å holde dyr på en god måte.

Lang erfaring er ikke nødvendigvis tilstrekkelig, siden kunnskapen om dyrs evner og behov endres over tid. Også i dyrehold som ikke har karakter av vanstell kan økt kompetanse være nødvendig for å unngå at dyret utsettes for unødige belastninger.

Dyreholder skal sørge for at dyret blir ivaretatt av kompetent person til enhver tid. Dette gjelder også når pass av dyret overlates til andre. Personer under 16 år skal ikke alene ha ansvar for dyr.

Økonomisk evne er også en del av kompetansen. Dyreholder skal ha økonomisk evne til å gi dyret nok og godt fôr, nødvendig veterinær behandling, feriepass m.m.

Kap. 2 Dyrs levemiljø

§ 23 Dyrs levemiljø

Dyreholder skal sikre at dyr holdes i miljø som gir god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov, herunder gi mulighet for stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd. Dyrs levemiljø skal fremme god helse og bidra til trygghet og trivsel.

Dyrs levemiljø er sentralt for velferden. Med miljø menes både fysisk og sosialt miljø, inne og ute. Dette omfatter blant annet lys, klima, lukt, støy, liggeplass, areal, dyretetthet og kontakt med andre dyr/mennesker.

Krav til dyrs levemiljø ble styrket da dyrevelferdsloven erstattet tidligere dyrevernlav.

Et godt miljø gir dyret mulighet for utfoldelse og mestring. Levemiljø som begrenser bevegelse- og utfoldelsesmulighetene kan medføre dårlig velferd og gi atferdsmessige uttrykk som beskrevet under *negative velferdsindikatorer*. Individuer som ikke viser slik atferd men forholder seg passivt, kan likevel lide.

Levemiljøet skal fremme god helse og bidra til trygghet og trivsel. Dette betinger at dyret opplever levemiljøet som noenlunde forutsigbart (forutsigbar atferd fra eieren, rutiner for føring og lufting) og kontrollerbart (at det kan påvirke sin egen situasjon ved f.eks. å trekke seg vekk fra andre ved behov). Mangel på trygghet kan skape uro, frykt, angst og stress, som lett medfører nedsatt trivsel og dårlig velferd.

Oppholdsrom/-sted og bruk av bur

Området hvor hunden oppholder seg skal være minst så stort at hunden med god klaring kan stå oppreist, snu seg rundt, ligge i naturlig stilling, strekke seg, endre liggestilling og regulere temperaturen ved å legge seg ned på ulike steder. Det skal også være plass til vannskål.

Dette vil for mange raser utelukke bruk av «standard kjøpebur». Bruk av lukkede bur legger store begrensninger på hundens bevegelsesmuligheter og er dermed ikke egnet som primæroppholdssted.

Minimumsstørrelser for innendørs oppholdssted:

Skulderhøyde hund	Gulvflate minimum	Ingen side kortere enn	Høyde minimum
< 40 cm	2 m ²	1 m	0,8 m
40-65 cm	3 m ²	1,2 m	1,2 m
>65 cm	5 m ²	1,5 m	1,5 m

For hver hund ekstra økes gulvarealet med 50 prosent (2 hunder <40 cm skulderhøyde skal ha 3 m² gulvareal)

Hunden må gjerne ha tilgang til mindre bur i oppholdsrommet, men da må den ha anledning til selv å velge om den vil ligge inni buret eller utenfor. Det betyr at døren ikke skal være stengt.

Under transport benyttes ofte bur av mindre størrelse. Transportbur er trange for at dyret ikke skal skades under reisen. På grunn av begrensningene slike bur gir, skal de kun brukes i redusert omfang. Bur kan m.a.o. brukes til å transportere dyret fra A til B, men ikke for oppstalling over tid mens bilen står i ro, f.eks. mens eier er på jobb.

Det er også viktig at hunder som holdes i bur under transport får pauser og blir luftet utenfor buret underveis.

Kjæledyr som skal fraktes i bur må være tilvent dette i forkant.

Noen ganger kan det være nødvendig å ha dyret i bur i avgrensede, korte perioder, for eksempel under oppstalling hos veterinær, under sykdom, når man overnatter på hotell eller under konkurranser.

Liggeplass/hundehus

Hunden skal ha tilgang på en bekvem, tørr, ren og trekkfri liggeplass med et mykt liggeunderlag som gir tilstrekkelig beskyttelse og komfort. Hvert enkelt individ skal ha tilgang til egen liggeplass.

Med liggeplass menes plassen der hunden legger seg ned for å hvile (seng, teppe, madrass el.lign.).

Liggeplassen skal være stor nok til at hunden kan ligge i naturlig stilling og underlaget skal tilpasses hundens behov. Underlag skal være tilstrekkelig tykt og godt nok polstret til at hunden ligger komfortabelt. Det er ikke nødvendig med en spesiell hundeseng, men for en tung hunderase vil f.eks. et tynt teppe ikke være tilstrekkelig.

I tilfeller der hunden tilbringer flere timer daglig utendørs må den ha mulighet for å søke ly for vær og vind i tett hundehus eller lignende. Dersom huset også brukes om vinteren skal det være hevet opp fra bakken og konstruert slik at det gir hunden tilstrekkelig beskyttelse, slik at den ikke fryser. Huset skal også være konstruert slik at det er lett å holde rent.

Om sommeren er det viktig at huset ikke er for varmt. Det må enten være mulig å lufte/ventilere huset, eller unngå at huset plasseres slik at det får direkte sol.

Dyretetthet

Antall dyr (dyretettheten) skal være tilpasset rommets/stedes størrelse, slik at godt renhold, god luftkvalitet og hundens mulighet for å utøve naturlig atferd blir ivaretatt.

For høy dyretetthet kan føre til stress, aggresjon og økt fare for sykdomsutvikling.

Oppbinding/løpestreng

Hunden skal ikke holdes bundet inne.

Akseptabelt unntak er kortvarig binding, som under innlæring, mating etc.

Utendørs oppbinding/løpestreng er akseptabelt, men oppbinding erstatter ikke daglig mosjon, aktivisering og stimulering.

Oppbinding over flere timer legger store begrensninger på hundens atferd og isolerer den fra sosialt liv. Hvor lenge hunden kan stå slik, avhenger av mange forhold; som mosjon, stimuli, vær- og temperaturforhold, tilrettelegging og dyrets egnethet. Dersom hunden har selskap av andre individer tåler den lengre fravær av menneskelig kontakt.

Hunden skal ikke isoleres sosialt eller stues bort «ute av syne» på eiendommen.

Line/løpestreng må være egnet. Dette betyr at den må være slik konstruert at hunden ikke kommer seg løs eller skader seg, går seg fast eller på annen måte korter inn båndet og får begrenset bevegelsesmulighet. Linen skal være lang nok til å gi bevegelsesfrihet, men ikke så lang at hunden får kraftig bråstopp når den tar løpefart.

Strupe - eller kjettinghalsbånd skal ikke benyttes når hund bindes ute. Flere hunder skal ikke bindes på samme line.

Tilvenning til oppbinding skal skje gradvis, og unghunder skal følges godt opp for å forhindre skade.

Luftegård vurderes som et tryggere alternativ enn oppbinding/løpestreng, da det er mindre risiko for at hunden går seg fast, skader seg på linen eller plages av andre dyr eller mennesker.

Luftegård

Med «luftegård» menes en lukket utendørs innhegning av gjerde, netting eller lignende.

En luftegård gir hunder mulighet for mer utetid, men er ment som et supplement til annen uteaktivitet og erstatter ikke mosjon og aktivisering.

Innredningen skal ikke utgjøre noen fare for dyret. Underlaget må være slik at det er drenert, enkelt å holde rent og godt å gå på for hunden. I luftegården skal hunden kunne skjerme seg mot sol, vind og nedbør.

Dersom luftegård brukes over mange timer daglig, f. eks mens dyreholder er på arbeid, fordrer det ytterligere tilrettelegging. Dette betyr at hver hund skal ha egen liggeplass og mulighet for å søke ly for vær og vind. Om sommeren må hunden ha tilgang til skygge.

Krav til hundehus/liggeplass er beskrevet i eget kapittel.

En luftegård som brukes mange timer i sammenheng bør være slik plassert at hunden både har utsikt (visuell stimuli) og nærhet til mennesker og andre dyr.

Mosjon og stimulerende aktivitet

Hunden skal mosjoneres og aktiviseres daglig, slik at den får dekket sitt behov for sosialt samvær og fysisk og mental aktivitet.

Hunden skal luftes minimum tre ganger daglig for å gjøre fra seg. Unge, eldre og syke hunder kan ha problemer med å holde seg lenge og må derfor luftes oftere slik at de slipper å gjøre fra seg på oppholdsstedet.

I tillegg har hunden behov for daglig mosjon og aktivisering. Utover daglig tur, må hunden også få såkalt rasemessig tilpasset aktivitet jevnlig. Mosjons- og stimuleringsbehov avhenger av rase og hva hunden opprinnelig er avlet for. Jakt-, gjeter-, selskaps-, trekk- og vakthunder har ulike behov, og raser som er avlet for spesielle bruksområder kan vantrives når de ikke får utløp for naturlig atferd.

For de fleste hunder vil det ikke være tilstrekkelig mosjon/aktivisering å bare slippes ut i hagen.

Unødig frustrasjon og uønsket atferd forebygges med tilstrekkelig aktivisering og mosjon. Hundens hold og muskelmasse kan indikere om den får nok mosjon. Dersom det hersker tvil om hunden får tilstrekkelig mosjon, kan det være behov for å be dyreholder dokumentere aktivitet. Dette kan gjøres i form av daglig dyreholdjournal for hvert individ (mosjonsdagbok) eller ved å dokumenterer aktivitet via bilder.

Muskelmassen vurderes ved å undersøke dyret og beskrive tilstanden ut fra et såkalt «muscle condition scoring (MCS) system». En slik finner du i holdvurderingskartet (body condition score - BCS-plansje) som er vedlagt sist i veilederen.

Temperatur

Inne:

Innendørs oppholdssted skal være ventilert og isolert slik at det holder tilfredsstillende temperatur og luftfuktighet.

Forholdene må tilpasses hvert enkelt individ, alder, helsetilstand og rase. Yngre og eldre hunder kan ha behov for høyere romtemperatur, det samme gjelder raser uten eller med lite pels.

Temperatur mellom 10 og 25 grader vil som regel være akseptabelt for de fleste raser, dette må tilpasses hvert individ. Varmere eller kaldere oppholdssted kan forandre temperaturregulering. Det må være mulig å lufte (ved dører, vinduer, ventil) for å sikre frisk luft og minimalisere lukt, fuktighet og trekk.

Ute:

Dersom hunden holdes periodevis ute på line/streng/luftegård, må det tas hensyn til temperaturen. Lengden på utetiden tilpasses hundens egnethet, både i kaldt og varmt vær.

Luftkvalitet

Oppstallingsrommet/-stedet skal ha akseptabel luftkvalitet.

Maksimumkonsentrasjonen for ammoniakk (NH₃) er 10 ppm. For karbondioksid (CO₂) er maksimumskonsentrasjonen 3000 ppm.

Øvre grense er satt slik at det ved normalt hundehold ikke skal være noe problem å etterleve anbefalingene. Dersom øyne og luftveier irriteres, bør ammoniakknivået måles.

Hodepine kan indikere at luften inneholder for mye karbondioksid og at det ikke er tilstrekkelig ventilasjon og renhold. (Til sammenligning er det på kontorarbeidsplasser ikke tillatt med høyere verdier enn 1000 ppm, og da kun i kortvarige perioder). Konsentrasjonen av denne gassen sier noe om hvor god luftkvaliteten er og om det er behov for bedre frisklufttilførsel.

Måling av verdier gjøres i samme høyde som der dyret normalt oppholder seg.

Lys

Hunder skal ha tilgang til dagslys hver dag. Hundens oppholdssted/-rom bør ha vindu som slipper inn dagslys i tillegg til kunstig belysning.

Tilgang til dagslys er viktig for hundens fysiologiske funksjoner og velferd. Kunstig belysning kan ikke erstatte dagslys.

Støy

Hunden skal ikke utsettes for vedvarende støy over 65 dB.

Hunder er lydsensitive og har langt bedre hørsel enn mennesker. Dersom lydnivået på oppholdsstedet virker sjenerende, bør lyden måles. Vedvarende lydnivå skal ikke overstige 65 dB og skadelige lyder skal unngås så langt det lar seg gjøre.

Med «vedvarende støy» menes dur og støy fra faste installasjoner (fyrkjeler, pumper, andre maskiner) eller annet (spilling av høy musikk) som vedvarer i mer enn i 10 prosent av døgnet. Hunden bør også ha anledning til å velge bort rom med støy.

Renhold

Renhold skal skje i et slikt omfang at god hygiene sikres.

Det er ikke akseptabelt med urin eller avføring på gulv eller møbler i rommet der hunden oppholder seg. En hund som gjør fra seg inne har enten ikke blitt luftet tilstrekkelig, er syk eller har et atferdsproblem. Hunder er renslige dyr som normalt ikke ønsker å gjøre fra seg der de oppholder seg.

Avføring skal fjernes fra luftegården daglig.

Kap.3 Tilsyn og stell

§ 24 Tilsyn og stell

Dyreholder skal sikre at dyr får godt tilsyn og stell, herunder sikre at:

- a) fôr, beite og vann er av god kvalitet, dekker dyrets behov for næring og væske og fremmer god helse og velferd. Dyr skal ikke tvangsføres eller tvangsvannes, med mindre det skjer av dyrehelsemessig grunn,
- b) dyr beskyttes mot skade, sykdom, parasitter og andre farer. Syke og skadde dyr skal gis forsvarlig behandling og avlives om nødvendig,
- c) spredning av smitte begrenses, og Syke og skadde dyr skal gis forsvarlig behandling og avlives om nødvendig,
- d) dyr, der det er relevant, blir tilstrekkelig tamme til å kunne håndteres og stelles på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.

Tilsyn og stell omfatter langt mer enn å sikre basale behov for fôr og vann. Godt tilsyn og stell skal fremme sunnhet og trivsel og generelt motvirke sykdommer og skader. Godt tilsyn og stell skal bidra til å forebygge frykt og stress og legge forholdene til rette for naturlig atferd, noe som er viktig for god dyrevelferd.

Godt stell innebærer for eksempel å:

- gi dyret omsorg
- fôre riktig
- holde hunden ren
- følge opp pels, klør, ører, øyne og tenner
- gi god og tilstrekkelig menneskelig kontakt
- oppdage sykdom/skader og gi nødvendig behandling (vaksiner, ormekurbehandling, flåttbehandling mv.)

Tilsyn/sosialt samvær

Hunden skal ha daglig tilsyn.

Det betyr at dyreholder daglig skal fysisk sjekke at hunden ikke er syk, har sår eller skader. (Ved behov skal hunden ha veterinærbehandling, i tvilstilfeller skal veterinær kontaktes.)

Hunden skal ha sosialt samvær med mennesker. Det er ikke akseptabelt å la hunden være overlatt til seg selv store deler av døgnet, den bør ikke være alene flere timer enn en normal arbeidsdag. Hvis hunden er alene f.eks. mens dyreholder er på arbeid, har den større behov for kontakt og stimuli i resten av døgnet.

Hunder er flokkdyr og har behov for mest mulig kontakt med mennesker og artsfrender. Hunden skal ikke isoleres sosialt. Selv om hunden holdes sammen med andre hunder og dyr, erstatter dette ikke menneskekontakt.

Hunder må gradvis venns til å være alene. Ikke alle hunder mestrer å være alene hjemme (de utvikler såkalt «separasjonsangst») og det er ikke god dyrevelferd å tvinge en redd og stresset hund til dette.

Det er heller ikke i tråd med dyrevelferdsloven å la hunden være alene hjemme over tid (flere dager) med kun sporadisk tilsyn og oppfølging av noen «som stikker innom». Dersom eier ikke selv kan ivareta dyret, skal ansvaret overlates til en navngitt person eller kennel/dyrepensjonat.

Fôr

Hunden skal fôres med fullverdig fôr i tilstrekkelig mengde.

Dersom flere hunder holdes sammen, bør dyreholder fôre hundene på en slik måte at alle får nødvendig mengde fôr og anledning til å spise uforstyrret. Hver hund skal ha egen matskål, da andre individer kan hindre de fra å spise dersom de deler fôringsplass.

Fôret skal gi tilstrekkelig, allsidig og velbalansert næringstilførsel, i en slik mengde at dyret ikke blir magert eller overvektig.

Fôringsrutiner for hunder kan variere fra én gang per dag til fri tilgang (ad libitum), det er viktig at man tar hensyn til hundens behov basert på livssituasjon, hold, aktivitet, rase, alder og helse.

Vann

Inne:

Hunden skal ha fri tilgang til rent vann innendørs.

Ute:

Hunder som står på line/løpestreng/luftegård skal ha tilgang til rent vann. I kuldeperioder må hunden tilbys vann etter behov, snø er ikke tilstrekkelig.

Skålene skal ikke være tilgriset av gamle matrester, urin eller avføring.

Ved mye trening og aktivitet har hundene behov for vann hyppigere. Det samme gjelder i varmt vær.

Hold

Hunden skal være i normalt hold i forhold til sin alder og helsetilstand. Den skal verken være for tykk eller for tynn.

Overvekt blant dyr er et økende helseproblem. Dette kan gå utover dyrets velferd og hindre naturlige atferd. Fedme øker også risikoen for forskjellige sykdommer og skader, f. eks. diabetes, hjerte- og karsykdommer og belastningsskader på ledd og muskulatur.

Det er dyreholders ansvar å fôre og mosjonere hunden slik at den er i passe hold. Verken over- eller underfôring er god dyrevelferd.

Hundens hold vurderes ved å undersøke dyret fysisk, og tilstanden beskrives ved å ta utgangspunkt i BCS-plansjen. Vedlagt sist i veilederen ligger et holdvurderingskart (body condition score) til hjelp.

Stell

Hunden skal daglig sjekkes og få nødvendig stell.

Vær særlig oppmerksom på følgende punkter:

Pels:

Hunden skal holdes tilfredsstillende ren og få nødvendig pelsstell.

Med «tilfredsstillende ren» menes at pelsen ikke skal være tilgriset med avføring eller så skitten at det går utover dyrets helse og velferd. Dyret skal ikke være synlig skittent over tid.

Langhårede hunder må få jevnlig pelsstell for å forhindre toving. Med toving menes klumping av pelsen. At en hund har tovet pels over tid er ikke forenelig med god dyrevelferd. Sjekk særlig i overgang buk-bein, bak ører og rundt eventuelt halsbånd. Tover kan føre til stram, sår, irritert og betent hud, fordi huden ikke får puste. Dette påfører dyret ubehag.

Klør:

Poter og klør skal sjekkes jevnlig og må pleies og klippes ved behov. Fjerning av klør på dyr vurderes som i strid med etter dyrevelferdsloven (jf. § 9 annet ledd).

Lange klør sprekker, brekker og fliser seg lettere opp, og kloskader kan være svært smertefullt.

Tenner:

Godt tannstell og oppfølging av tenner er viktig for hundens helse og velvære. Ubehandlet tannsykdom eller skade kan være smertefullt og kan føre til andre sykdomstilstander hos dyret.

Ører/øyne:

Vær særlig oppmerksom overfor hunder med hengeører, som lettere får betennelser. Søk råd hos veterinær. Ubehandlet øre/øyeproblemer kan være smertefullt og føre til andre sykdomstilstander hos dyret.

Helse/smittespredning

Dyrets helse er viktig for å ivareta god dyrevelferd.

Sykdom og smitte skal begrenses. Dette kan ivaretas med vaksinerings, behandling og tilstrekkelig renhold av levemiljø. Store dyrehold må ha gode rutiner for renhold for å ivareta dette.

Drektige tisper og valper

Valper, drektige og diende tisper har behov for tettere oppfølging og tilrettelagt levemiljø for å sikre helse og velferd.

Drektige tisper/tisper med valper skal holdes på et separat område/i eget rom. Det må tilrettelegges slik at tispene kan trekke seg unna valpene ved behov. Plassen skal også være skjermet, slik at hundene får fred fra andre dyr, barn og forstyrrende elementer.

Tisper med valper skal ha liggeplass/hus som er stort nok til at alle kan ligge sammen i naturlig stilling uten at tispene legger seg på valpene.

Valpenes oppholdsrom/-sted skal rengjøres flere ganger daglig, dette er viktig av hensyn til valpenes helse.

Tispe med diende valper skal følges opp og ikke overlates til seg selv i mer enn kortere perioder.

Romtemperaturen må tilpasses. Valper kan ha behov for høyere romtemperatur enn voksne individer.

Hvor lenge valpen kan være utendørs, avhenger av vær- og temperaturforhold.

Tisper med ikke-avvente valper skal ikke være bundet med valpene til stede. Tilvenning til oppbinding skal skje gradvis, og hunden skal følges godt opp i tilvenningsperioden. Valper under 12 måneder bør ikke holdes på løpestreng/line over tid uten å bli sett til.

Valper skal ikke avvennes og separeres fra moren før etter tidligst 8 uker. Dette er viktig både for valp og tispe. Den mest sensitive sosialisingsperioden for hunden er mellom 3 og 12 uker. Denne perioden er viktig for at hunden skal bli trygg på mennesker, andre dyr og ulike miljøer. For å oppnå god sosialisering er det nødvendig med mye menneskekontakt. Det er også viktig å fortsette sosialiseringen også etter denne perioden.

Kap. 4 Trening

§ 26. Trening, fremvisning, underholdning og konkurranser

Den som trener dyr og den som bruker dyr til fremvisning, underholdning og konkurranser samt arrangør for slike aktiviteter, skal påse at dyr:

- a) er i stand til å gjennomføre aktiviteten uten å bli utmattet eller skadet,
- b) ikke utsettes for eller er påvirket av midler eller behandling som kan gjøre aktiviteten dyrevelferdsmessig uforsvarlig,
- c) ikke med hensikt påføres frykt, skade eller unødige påkjenninger og belastninger, og
- d) ikke trenes til eller brukes i kamper mot andre dyr eller mot mennesker.

Trening av hund skal foregå på en slik måte at hunden kan gjennomføre aktiviteten uten at det går utover dens velferd. Hunden skal være fri for sykdom og skader som kan påføre den ubehag og lidelser, og den skal være i stand til å utføre aktiviteten den er satt til å gjøre.

Med trening menes både fysisk trening (kondisjon, styrke, hurtighet) og trening av lydighet og ferdigheter (dressur).

Det er hundeier eller den som trener hunden som er ansvarlig for at hunden ikke utsettes for unødige påkjenninger og belastninger, og at dyret er i stand til å gjennomføre aktiviteten uten å bli utmattet eller skadet. Hvis hunden viser symptomer til sykdom, utslitthet eller skade må den tas ut av treningen eller aktiviteten for å hindre forverring. Slike symptomer kan være slapphet, halthet, hoste, sårskader, dehydrering, diaré og nedsatt matlyst.

For å kunne sørge for forsvarlig trening kreves det at dyreholder/trener har god kunnskap og innsikt om den aktuelle hunderasen og om generell trening av hund. Dyreholder/trener må også evne å vurdere det enkelte individs tilstand før og under aktiviteten for å sikre for at hunden ikke tar seg fullstendig ut eller tar skade av treningen.

Hvilken form og hvor mye trening hunden trenger, er avhengig av hundens alder, helsetilstand, rase, vær-/temperaturforhold, fysisk kondisjon osv. Dette må det tas hensyn til.

Under trening av hund er det ikke lov å utøve vold mot hunden (jf DVL §14) eller med hensikt påføre den frykt, skade, unødige påkjenninger eller belastninger.

Som vold regnes tilfeller der man påfører dyr påkjenninger og belastninger eller utsetter det for sterke aversiver som ikke er nødvendige av hensyn til dyret selv eller annet legitimt formål. Mattilsynet vurderer ikke trening av hund som et legitimt formål for å utsette hunden for vold. Eksempler på handlinger som kan vurderes som vold er:

- å bite hunden
- å sparke eller slå hunden
- å strupe hunden (klemme sammen luftrøret)
- å løfte hunden etter halen, ørene, skinnet, pelsen eller halsbåndet

Andre handlinger som medfører smerte eller fare for skade på hunden kan etter omstendighetene vurderes som vold; for eksempel harde rykk i halsbåndet, å klype eller dra hunden i nakkeskinnet eller ørene, trække hunden på potene m.m.

Trenings- og dressurmidler:

All bruk av utstyr som påfører hunden frykt, skade, smerte eller andre belastninger, som for eksempel feil eller uvettig bruk av pigghalsbånd eller strupehalsbånd, vil bli vurdert som i

strid med dyrevelferdsloven. Det samme gjelder for fjernstyrte dressurhalsbånd som påfører hunden ubehag som lyd, sitronsprut eller vibrasjon. Disse må bare brukes under direkte overvåking av kompetent person som aktivt trener hunden i avgrensede perioder.

Det finnes mange typer treningsutstyr og -midler til hund, og ikke alle er lovlig å bruke. Det er ikke lov til å bruke strøm i trening av hund, se *Forskrift om bruk av elektrisk strøm ved trening av hund*. Unntak her er ved såkalt aversjonstrening som skal forhindre at hunden jager beitedyr, tamrein og klovvilt. Denne formen for trening skal kun utføres av en person som tilfredsstillende krav til kompetanse. Usynlige strømgjerd er heller ikke tillat. (Ved ulovlig bruk av strøm til trening av hund kan Mattilsynet ilegge et overtredelsesgebyr på fire ganger rettsgebyret).

Dersom man benytter motorisert kjøretøy under trening, må den gjøres på en forsvarlig måte. Dette vil kunne vurderes som ulovlig dersom det fremkaller frykt hos dyret, påfører det skade eller dersom dyret utmattes.

Andre dyr eller mennesker:

Det er ikke lov å trene hunder til bruk i kamper mot andre dyr eller mennesker. Unntatt fra dette er trening av hund som ledd i lovlig tjenestehundarbeid. Med tjenestehundarbeid menes også trening og organisert prøving for slike formål.

Bruk av midler:

Det er ikke lov å gi hunden prestasjonsfremmende behandling i form av medisinsk (medikamentell), kirurgisk eller alternativ behandling for å fremme yteevne, og som dermed kan gjøre aktiviteten dyrevelferdsmessig uforsvarlig for hunden.

Kap. 5 Avliving

Når skal dyret avlives.

Dyrevelferdslovens § 24 sier noe om nødvendigheten av avliving av dyr.

Dyrevelferdsloven sier:

§ 24 Dyreholder skal sikre at dyr får godt tilsyn og stell, herunder sikre at:

b) dyr beskyttes mot skade, sykdom, parasitter og andre farer. Syke og skadde dyr skal gis forsvarlig behandling og avlives om nødvendig

Når dyrets tilstand tilsier det, plikter dyreholder å sørge for avliving. Dyrets interesse står sentralt i vurderingen. Alder og nedsatt funksjonsevne skal vektlegges og hensyn til dyrets velferd skal gå foran eiers interesse. Dårlig prognose og smertefulle tilstander er tungtveiende argumenter for avliving. Selv når dyret har reell mulighet til å bli frisk, kan belastninger under rekonvalesensen likevel gjøre det uforsvarlig å la dyret leve videre. Det kan også være at dyreholders evne eller vilje til å følge opp for eksempel nødvendig sårstell eller medisinerer ikke er til stede. Stressbelastning inngår også i forsvarlighetsvurderingen og psykiske belastninger kan også være grunnlag for avliving av dyret.

Hvis det er åpenbart at et sykt eller skadet dyr ikke kan leve eller bli friskt, kan den som påtreffer dyret, avlive dette med det samme. Dette gjelder likevel ikke dersom det lar seg gjøre å få tak i eieren eller en veterinær innen rimelig tid. Dette følger av dyrevelferdsloven § 4.

Om å gjennomføre avliving

Forskrift av 11. desember 1998 nr. 991 om avliving av hund og katt beskriver nærmere hvordan avlivingen skal skje. Forskriften skal sikre at avliving av hund og katt utføres på en slik måte at dyrene ikke kommer i fare for å lide unødig.

Avliving skal kun foretas enten med skudd mot dyrets hjerne, med godkjent elektrisk apparat eller med medikament/giftstoff. For hund (og katter) under 8 dager kan det benyttes avliving med slag mot panne/bakhode. Kraften på slaget må påføre dyret øyeblikkelig bevisstløshet og umiddelbar død.

Ved skudd mot dyrets hjerne skal det benyttes egnet skytevåpen (fortrinnsvis hagle), med passe avstand i forhold til våpenet som brukes, og dyret skal være i ro. Vedkommende som skyter skal ha nødvendig kunnskap til å håndtere våpen og dyret. Medikamentell avliving kan kun utføres av veterinær.

Hvis ikke avblødning foretas må den som har foretatt avlivingen forvise seg om at dyret er dødt og at det ikke bare er bevisstløst/lammet.

Ved behov for nødavliving etter dyrevelferdsloven § 4, for eksempel ved store skader der veterinær ikke er tilgjengelig innen rimelig tid, følger det av dyrevelferdsloven § 12 at avlivingen skal gjennomføres på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Det innebærer at belastningen med avlivingen må være klart mindre byrdefull for dyret enn det som transporten til veterinær vil innebære.

Kap. 6 Omplassering

§ 27 Omsetning av dyr, ivaretagelse av andres dyr mv.

Den som selger eller overlater dyr til andre, skal gi den som overtar dyret nødvendig informasjon om forhold som er av betydning for dyrets velferd.

Egnethet til omplassering

Hunder som vurderes omplassert må være fysisk og psykisk egnet til omplassering.

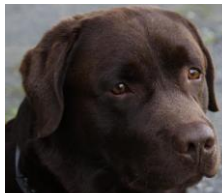
Hunden må ha en atferd, helse og alder som gjør den egnet for omplassering slik at den ikke påføres unødig belastning og påkjenning. En sky og redd hund med dårlig relasjon til mennesker, egner seg ikke for omplassering. Det samme kan gjelde hunder som har bitt mennesker.

Vedlegg

Vedlagt Body Condition Score-plansje (BCS) og Muscle Condition Score-plansje fra WSAVA (World Small Animal Veterinary Association) brukes til å vurdere dyrets hold.

Plansjen gjengitt med tillatelse fra WSAVA

http://www.wsava.org/sites/default/files/JSAP%20WSAVA%20Global%20Nutritional%20Assessment%20Guidelines%202011_0.pdf

Sjekkliste – Inspeksjon av hundehold

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Mattilsynet

Dato:

Dyreeier/dyreholder:	
Andre tilstede (vitne) ved inspeksjon:	Tilstede fra MT:
Adresse:	Dyrevernemnd med på tilsyn: Ja / Nei Navn:
Postnr./sted:	Antall hunder i dyreholdet:
Produsentnr./fødselsdato:	Andre dyr i dyreholdet:
Varslet inspeksjon: Ja / Nei	Hastevedtak: Ja / Nei I så fall hvilke type hastevedtak:
Er det gitt veiledning? Ja / Nei (skriv under observasjon der det er gitt veiledning)	

Hjemmelsgrunnlag: Dyrevelferdsloven (Lov om dyrevelferd; LOV-2009-06-19-97)

Generelt:

Sjekkpunkt:	Hjemmel:	Utdyping av krav:	Observasjoner	OK
Vurdering av dyreholdet	DVL §3 Generell behandling av dyr	Går dyreholder aktivt inn for å sikre dyret god dyrevelferd og sikrer mot unødige påkjenninger og belastninger? Tilrettelegger dyreholder for god helse, trivsel og levestandard for hunden? (samlet vurdering av alle punktene under)		

Kompetanse:

Sjekkpunkt:	Hjemmel:	Utdyping av krav:	Observasjoner	OK
Kompetanse	DVL § 6 Kompetanse og ansvar	Hvilken relevant kompetanse har dyreholder? Har dyreholder nok kunnskap og gode holdninger til hold av hund? Har dyreholder vist i form av praktisk evne å ha nok kompetanse til hold av hund? Holders kompetanse kan vurderes på bakgrunn av de svar som blir gitt på spørsmål som stilles under tilsynet, holdninger som vises og de praktiske evnene holder har vist.		

Dyreholder/ dyreeier over 16 år	DVL § 6 Kompetanse og ansvar	Har personer under 16 år ene ansvar for hunden? Den som har ansvar for dyret skal ikke være under 16 år.		
---------------------------------------	------------------------------------	--	--	--

Hundens levested:

Sjekkpunkt:	Hjemmel:	Utdyping av krav:	Observasjoner	OK
Generelt inntrykk – fysisk og sosialt levested	DVL § 23 Dyrs levested	Hvordan holdes hunden (inne/ute)? Fremmer levestedet god helse, trivsel og trygghet? Viser hunden tegn til atferdsproblemer/ stereotypier eller passivitet?		
Bur	DVL § 23 Dyrs levested	Er rom/sted trygt, tilrettelagt og stor nok for hold av hund? Er antall dyr tilpasset rom/stedet? Kan hunden bevege seg (stå og ligge naturlig, snu seg, strekke seg etc) og utføre annen normal atferd? Holdes hunder i bur? Hvor stort er buret? Hvor lenge holdes hunden i bur? Hvordan er bruk av bur tilrettelagt?		
Dyretetthet	DVL § 23 Dyrs levested	Hvor mange hunder er det i dyreholdet? Hvor stort er rommet/stedet de holdes i? Se på ant. hunder i forhold til plass, luft, renhold etc. Det må ikke holdes flere hunder enn rommet/stedet har kapasitet til.		
Liggeplass – inne og/eller ute	DVL § 23 Dyrs levested	Er liggeplassen bekvem, tørr, ren, trekkfri og har mykt liggeunderlag? Har alle hundene tilgang til egen liggeplass samtidig? Er det tilrettelagt for drektige og diende tisper?		
Utehold	DVL § 23 Dyrs levested	Hvordan holdes hunden (inne/ute)? Hold av hunden permanent ute skal være tilrettelagt for utehold,(se egen sjekklister).		
Oppbinding	DVL § 23 Dyrs levested	Holdes hunden oppbundet?		

Luftegård	DVL § 23 Dyrs levemiljø	Er luftegården trygg, hygienisk og har et skjermet sted? Er luftegården stor nok for hunden (rase, alder etc)? Er underlaget drenert og komfortabelt å gå på? Hvor lenge holdes hunden i luftegården? Hvor mange hunder holdes sammen i luftegården?	Størrelse:	
Mosjon og stimulerende aktivitet	DVL § 23 Dyrs levemiljø	Hvor ofte luftes hunden (alder, rase, helse etc)? Hvilken mosjon og stimulerende aktivitet får hvert enkelt individ?		
Temperatur	DVL § 23 Dyrs levemiljø	Hva er temperaturen i rommet (10-25°C)? Er temperaturen tilpasset hunden?		
Luftkvalitet	DVL § 23 Dyrs levemiljø	Hvordan er luftkvaliteten? Beskriv luftkvaliteten i rommet (lukt, fuktighet etc) Max kons. CO ₂ er 3000ppm og NH ₃ er 10 ppm.		
Lys	DVL § 23 Dyrs levemiljø	Får hunden tilgang til dagslys hver dag? Er det vindu i oppholdsrommet?		
Støy	DVL § 23 Dyrs levemiljø	Er det støyende/ sjenerende lyder (over 65dB) i rommet?		
Renhold	DVL § 23 Dyrs levemiljø	Hvordan er renholdet i dyreholdet? Det er ikke akseptabelt med urin/avføring på gulv eller møbler der hunden oppholder seg..		

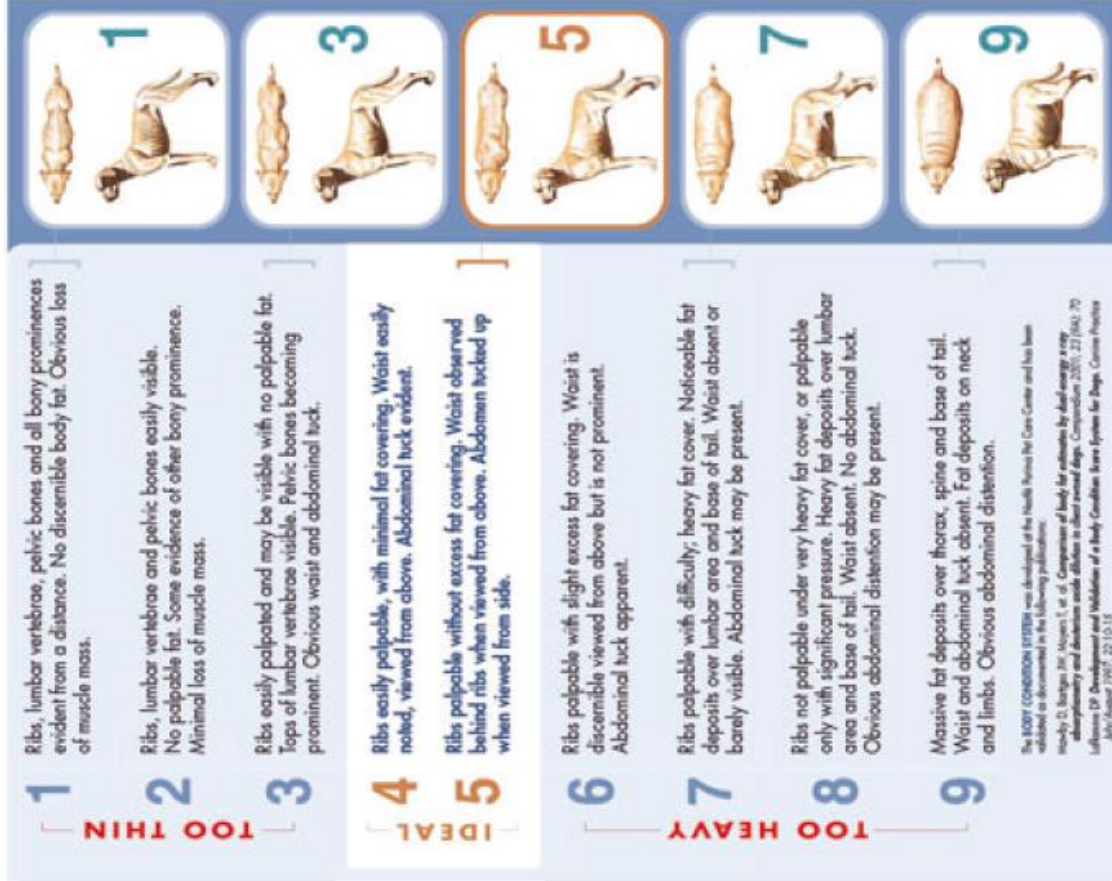
Tilsyn og stell:

Sjekkpunkt:	Hjemmel:	Utdyping av krav:	Observasjoner	OK
Tilsyn	DVL § 24 Tilsyn og stell	Hvor ofte føres det tilsyn med hunden? Hvor mange hunder er det totalt i dyreholdet? Ved ferie avvikling- hvem har ansvar for hunden?		
Sosialt samvær/ tamhet	DVL § 24 Tilsyn og stell	Hvor lenge er hunden alene og uten menneskelig kontakt? Er hunden tilvendt å være alene? Er ansvar for hunden overlatt til andre?		

Fôr og vann	DVL § 24 Tilsyn og stell	Har hunden tilgang til mat og vann? Fôres det med fullverdig fôr? Er mat- og vannskål rene? Hvor ofte fôres det og hvor ofte skiftes vannet?		
Hold	DVL § 24 Tilsyn og stell	Hvordan er hundens hold? Beskriv hundens hold etter BCS plansjen og undersøk hunden fysisk for holdvurderingen.		
Pelsstell	DVL § 24 Tilsyn og stell	Hvordan er hundens pels? Pelsen skal være tilfredsstillende ren og ikke tovet.		
Klostell	DVL § 24 Tilsyn og stell	Hvordan er hundens klør?.		
Ører/øyne	DVL § 24 Tilsyn og stell	Hvordan er hundens ører og øyne?		
Tenner	DVL § 24 Tilsyn og stell	Hvordan er hundens tenner?		
Helse – syke og skadde dyr	DVL § 24 Tilsyn og stell	Viser hunden tegn på sykdom? Er hunden skadet eller har sår? Er den vaksinert? Når fikk den ormekur sist? Klinisk helseundersøkelse: - utfør en enkel klinisk helseundersøkelse av dyret og beskriv øyne, ører, slimhinner, lymfeknuter, tenner etc.		

Andre merknader til dyreholdet:

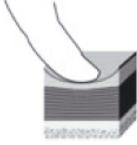

(A)

(B)

Figure 2. Body Condition Scoring (BCS) System for dogs (A) 13 and cats (B) 14

Description	Figure
<p data-bbox="480 277 722 331">No Muscle Wasting Normal Muscle Mass</p>	
<p data-bbox="480 463 719 495">Mild Muscle Wasting</p>	
<p data-bbox="502 600 697 654">Moderate Muscle Wasting</p>	
<p data-bbox="512 730 687 784">Marked Muscle Wasting</p>	

Figure 3. A muscle condition scoring (MCS) system. Evaluation of muscle mass includes visual examination and palpation over the temporal bones, scapulae, ribs, lumbar vertebrae and pelvic bones. [Provided courtesy of Dr. Tony Buffington] This system currently is under development and validation^{22,23}